

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 1: Matematika a statistika

Isogenie v kryptografii

Zdeněk Pezlar
Jihomoravský kraj

Brno 2020

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 1: Matematika a statistika

Isogenie v kryptografii

Isogeny Based Cryptography

Autor: Zdeněk Pezlar

Škola: Gymnázium Brno, třída Kapitána Jaroše, p. o.

Kraj: Jihomoravský

Konzultant: Bc. Vojtěch Suchánek

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci SOČ vypracoval samostatně a použil jsem pouze prameny a literaturu uvedené v seznamu bibliografických záznamů. Prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze soutěžní práce SOČ jsou shodné. Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Brně dne: Podpis:

PODPORA SOČ

jiho**m**oravský kraj

Poděkování

++ Tato práce byla vypracována za finanční podpory JMK.

Abstrakt

abstrakt

Klíčová slova

isogenie; klíčové slovo.

Abstract

abstrakt

Key words

isogenie; key words.

Obsah

Úvod	5
1 Eliptické křivky	7
1.1 Základy	7
1.2 Isogenie	10
2 SIDH	12
Závěr	13

Úvod

celkem úvod

Použitá značení

$a \mid b$	a dělí b
$\mathcal{D}(a, b)$	největší společný dělitel a, b
$a \sim b$	a je asociované s b
$\overline{a + b\sqrt{m}}$	konjugát $a + b\sqrt{m}$, neboli $a - b\sqrt{m}$
$\mathbb{N}, \mathbb{Z}, \mathbb{Q}, \mathbb{R}, \mathbb{C}$	množina přirozených, celých, racionálních, reálných, komplexních čísel
\mathbb{Z}_d	okruh zbytků modulo d
$R[x]$	okruh polynomů s koeficienty nad okruhem R
$K(a_1, \dots, a_n)$	nejmenší podtěleso L , které obsahuje těleso K i prvky $a_1, \dots, a_n \in L$
$[K : L]$	stupeň rozšíření tělesa K nad L , t.j. dimenze vektorového prostoru $K : L$
\mathcal{O}_K	okruh celých algebraických čísel tělesa K
$Cl(\mathcal{O}_K)$	grupa tříd ideálů tělesa K
h_K	řád grupy tříd ideálů tělesa K
$\mathcal{U}(\mathcal{O}_K)$	grupa jednotek tělesa K
(a)	hlavní ideál generovaný prvkem a
$\frac{\mathcal{I}}{m}$	lomený ideál $\frac{\mathcal{I}}{m}$
$\left(\frac{a}{m}\right)$	hlavní lomený ideál $\frac{(a)}{m}$
$N(a)$	norma prvku a
$N((a))$	norma ideálu generovaného a
$\mathcal{I} \mid \mathcal{J}$	ideál \mathcal{I} dělí ideál \mathcal{J}
P_α	minimální polynom α nad K
G/H	faktorgrupa G podle H

Kapitola 1

Eliptické křivky

1.1 Základy

V naší první kapitole se budeme věnovat isogeniím eliptických křivek a práci s nimi. Budeme budovat teorii a intuici potřebnou k smysluplné diskuzi protokolu SIDH. Pro porozumění textu je třeba ovládat základy (to zjistím, až to napíšu). Budeme postupovat vesměs dle ??, nicméně další vhodný úvodní materiál se nachází na ??. Na těchto adresách se dají najít důkazy všech uvedených tvrzení, u příliš technických či obtížných tvrzení důkaz uvádět nebudeme.

Po celou dobu budeme pracovat nad projektivním prostorem nad uzávěrem tělesa K , což je množina bodů v \overline{K}^n , kde dva body považujeme za ekvivalentní, pokud leží v přímce s počátkem, můžeme proto místo jednotlivých bodů pracovat s přímkami skrz počátek. Chtěli bychom, aby se každé dvě $n - 1$ rozměrné roviny protínaly, s tím máme problém pouze pokud protínáme dvě rovnoběžné. V každém směru si tak můžeme definovat projektivní prostor stupně $n - 1$ v nekonečnu, kde se protínají rovnoběžné roviny.

Definice 1.1.1. *Projektivní prostor $\mathbb{P}^n(\overline{K})$ definujeme jako množinu nenulových vektorů $(a_0, \dots, a_n) \in \overline{K}^{n+1}$ s ekvivalentní relací $(a_0, \dots, a_n) \sim (b_0, \dots, b_n)$, pokud existuje nenulové λ , že $(a_0, \dots, a_n) = \lambda(b_0, \dots, b_n)$. Tyto třídy ekvivalence budeme značit $(a_0 : \dots : a_n)$.*

Pokud je jedno z a_i nulové, získáme $n - 1$ rozměrný prostor v nekonečnu.

Projektivní prostor $\mathbb{P}^2(\mathbb{R})$ je známý jako projektivní rovina. Každé dvě přímky se protínají v jednom bodě, přičemž rovnoběžné přímky se protínají v bodě v nekonečnu v daném směru.

Poznámka 1.1.2. *Je zajímavé uvážit spojitost projektivních prostorů s barycentrickými souřadnicemi, kde je každý bod vyjádřen jako vážený průměr vrcholů referenčního simplexu. Tyto souřadnice jsou též homogenní a každé dvě přímky se protínají, byť některé v nekonečnu, takové body mají součet vah roven 0. Můžeme tedy o barycentrických souřadnicích přemýšlet jako o projektivním prostoru s jiným základem.*

????? Připomeňme si pak definici eliptické křivky:

Definice 1.1.3. Pro $a, b \in K$, že $4a^2 + 27b^3 \neq 0$, definujeme v $\mathbb{P}^2(\overline{K})$ eliptickou křivku jako množinu bodů $(X : Y : Z) \in K^3$ splňující:

$$Y^2Z = X^3 + aXZ^2 + bZ^3.$$

Čtenář, jenž je již obeznámen s eliptickými křivkami, může protestovat, že eliptická křivka je množina bodů $x, y \in K$ splňující:

$$y^2 = x^3 + ax + b.$$

Pokud máme v rovnici eliptické křivky $Z = 0$, pak i $X = 0$ a máme jediný bod $(0 : 1 : 0)$. Jinak můžeme celou rovnici podělit Z^3 a přejít na proměnné $x := \frac{X}{Z}, y := \frac{Y}{Z}$ a získat nám známou formu, kterou budeme dále označovat jako *Weierstrassovu*. Pak naše křivka je množina bodů $(x, y) \in K^2$ splňujících $y^2 = x^3 + ax + b$ spolu s bodem v nekonečnu $\mathcal{O} = (0 : 1 : 0)$.

Podívejme se nyní na eliptickou křivku E geometricky. Je zjevné, že má graf symetrický podle osy x , definujeme proto k $P \in E$ bod $-P \in E$ jako obraz P podle osy x . Pokud bychom na bodech naší křivky definovali součet, chtěli bychom, aby součet P a $-P$ byl právě \mathcal{O} .

Obrázky

Pokud řekneme, že tečna k E ji protíná ve dvou stejných bodech, pak každá přímka protíná E v právě třech bodech včetně multiplicity. Speciálně tečna v bodě $y = 0$ tento bod protíná dvakrát a ten třetí je právě bod v nekonečnu E . Pak si sčítání $+$ na E můžeme definovat tak, že součet každých tří bodů v přímce je \mathcal{O} . Pokud tak přímka procházející $P, Q \in E$ protíná E potřetí v R , pak definujeme $P + Q = -R$. Pro takto definovaný součet můžeme pro $P, Q \in E$ odvodit několik důležitých vlastností:

- (i) $P + Q = Q + P$,
- (ii) $(P + Q) + R = P + (Q + R)$,
- (iii) $P + \mathcal{O} = P$,
- (iv) $P + (-P) = \mathcal{O}$.

Poznamenejme, že asociativita není příliš jednoduchá dokázat, ???. Při takto definovaném sčítání můžeme s body na E pracovat jako s abelovskou grupou se sčítáním a neutrálním prvkem \mathcal{O} . Samozřejmě součet dvou bodů dokážeme za pomoci analytické geometrie přímo spočítat:

Věta 1.1.4.

Důkaz s prominutím neuvádím. Pro zkrácení zápisu si budeme definovat skálární násobky bodů následovně:

Definice 1.1.5. Mějme bod $P \in E$. Pak pro n přirozené definujeme n -násobek:

$$[n]_E P = \underbrace{P + \cdots + P}_n,$$

příčemž pro $n < 0$ definujeme $[n]_E P = [-n]_E(-P)$ a $[0]_E P = \mathcal{O}$.

tu příklad, jak v \mathbb{Q} tak v $\mathbb{Z}[n]$, hezky graficky

Všimneme si, že pro P s $y = 0$ je $[2]P = \mathcal{O}$. Na příkladu ?? též ale vidíme, že trojnásobek bodu ??? dává též \mathcal{O} . Obecně by nás mohlo zajímat, které body pošle násobení n do nekonečna.

Definice 1.1.6. Bud' n celé číslo. O množině všech $P \in E$, že $[n]P = \mathcal{O}$, řekneme, že tvoří n -torzi E a budeme ji značit $E[n]$.

-i jak se chová $E[n]$?

Násobení n patří mezi endomorfismy $E \mapsto E$. Se sčítáním endomorfismů $\phi, \psi : E \mapsto E, P \in E$:

$$(\phi + \psi)(P) := \phi(P) + \psi(P)$$

a skládáním $\psi \circ \phi = \phi(\psi)$, spolu s nulovou mapou $0 : P \mapsto \mathcal{O}$, tvoří endomorfismy E okruh, který budeme značit $\text{End}(E)$. ??

vlastnosti $\text{End}(E)$

???

Pojďme se místo endomorfismů dívat obecně na morfismy mezi eliptickými křivkami. Vidíme, že mapa $(x, y) \mapsto (u^2 x', u^3 y') := (x', y')$ nám dává isomorfismus přes K mezi křivkami:

$$y^2 = x^3 + ax + b \mapsto y^2 = x^3 + u^4 x + u^6 b \Leftrightarrow (y')^2 = (x')^3 + ax' + b$$

pro libovolné $u \in \overline{K}$. Takovéto mapy jsou zřejmě jediné isomorfismy dané lineárním přenásobením souřadnic. Uvažme nicméně zobrazení převádějící křivky:

$$y^2 = x^3 + ax + b \mapsto dy^2 = x^3 + ax + b$$

dané $(x, y) \mapsto (x, \sqrt{d}y)$. Nemáme nutně isomorfismus přes K , ale přes jeho rozšíření $K(\sqrt{d})$.

Definice 1.1.7. Pro eliptickou křivku $E : y^2 = x^3 + ax + b$ nad K definujeme její kvadratický twist jako křivku $E^d : dy^2 = x^3 + ax + b$ nad $K(\sqrt{d})$ pro $\sqrt{d} \notin K, d \in K$.

Chtěli bychom říci, kdy mezi dvěma křivkami existuje isomorfismus, tedy najít nějaký invariant, který isomorfní křivky sdílí. Takovou funkci splňuje právě j -invariant:

Definice 1.1.8. Pro eliptickou křivku $E : y^2 = x^3 + ax + b$ definujeme její j -invariant jako:

$$j(E) = 1728 \frac{4a^3}{4a^3 + 27b^2}.$$

Poznamenejme, že ten je vždy definovaný, neboť eliptické křivky mají nenulový diskriminant.

Věta 1.1.9. Dvě křivky definované nad K jsou isomorfní nad \overline{K} právě pokud mají stejný j -invariant.

tu příklady !!!!, možná něco o tom, kdy je to nula etc.....

1.2 Isogenie

Pojďme se nyní z endomorfismů naší křivky E přesunout na zobrazení převádící na sebe i různé eliptické křivky. Speciálně se pojďme podívat na zobrazení daná lomenou funkcí nad K , která na sebe tyto křivky převádí.

Definice 1.2.1. Ať $E_1, E_2 \in \overline{K}$ jsou eliptické křivky. Pak surjektivní morfismus $E_1 \mapsto E_2$ daný racionální funkcí nad K , který posílá bod v nekonečnu E_1 na bod v nekonečnu E_2 , nazveme isogenií.

Pod stupněm isogenie budeme rozumět jejímu stupni jako racionální mapě. Všimneme si, že jak násobení bodů skalárem, tak naše isomorfismy zmíněné na konci předchozí kapitoly jsou isogenie.

Věta 1.2.2. Bud' $\phi : E \mapsto E'$ isogenie stupně n . Pak existuje jediná isogenie $\hat{\phi} : E' \mapsto E$, která splňuje:

$$(i) \quad \phi \circ \hat{\phi} = [n]_{E'},$$

$$(ii) \quad \hat{\phi} \circ \phi = [n]_E,$$

$$(iii) \quad \widehat{\phi \circ \psi} = \hat{\psi} \circ \hat{\phi},$$

$$(iv) \quad \widehat{\phi + \psi} = \hat{\phi} + \hat{\psi},$$

$$(v) \quad \hat{\hat{\phi}} = \phi.$$

Isogenii $\hat{\phi}$ budeme označovat jako isogenii duální k ϕ .

Do nekonečna E_2 se ne nutně pošle pouze bod v nekonečnu E_1 , ale i kořeny jmenovatel jejího zlomku, které náležejí do \overline{K} . O jejich množině budeme hovořit jako o *jádře* naší isogenie ϕ a budeme jej značit $\ker \phi$, počet jeho prvků jako $\# \ker \phi$. Poznamenejme, že pokud $P \in \ker \phi$, pak je tam i $-P$, obecně $\ker \phi$ tvoří podgrupu. Navíc si za chvíli ukážeme, že existuje třída isogenií taková, že každá podgrupa K jednoznačně určuje isogenii z K .

Definice 1.2.3. *Mějme $E, E_1 \in \overline{K}$ a $\phi : E \mapsto E_1$ isogenii stupně k . Pokud je $\# \ker \phi = k$, pak o ϕ řekneme, že je separabilní. Jinak řekneme, že ϕ je neseperabilní. V případě, že je $\deg \phi$ roven mocnině charakteristiky K , mluvíme o ϕ jako o čistě neseperabilní. ?? function fields*

Nás budou dále zajímat hlavně isogenie separabilní. ??

Věta 1.2.4. *Každá separabilní isogenie ϕ z E je jednoznačně identifikovatelná dle jejího jádra. Navíc je svým jádrem separabilní isogenie již jednoznačně určena.*

Pokud je tak $G = \ker \phi$ grupa tvořená jádrem ϕ , můžeme značit E/G cílovou křivku isogenií, jakožto faktorgrupa E/G .

v této či další už se dobrat s SIDH.

Kapitola 2

SIDH

Přes Caesarovu šifru až po šifrování za pomoci Enigmy v období druhé světové války, po většinu lidské historie se využívaly kryptografické systémy založené na faktu, že obě komunikující partie si po domluvě vyberou způsob maskování zprávy a ten pro ostatní zůstává skrytý. Například právě o kolik písmen v Caesarově šifře transponujeme. Tento způsob nutně závisí na faktu, že se obě strany před výměnou mají možnost přes bezpečný kanál na tomto způsobu domluvit. S přibývajícím počtem účastníků a frekvencí komunikace, na příklad našeho každodenního interagování na internetu, je bohužel třeba vyšší počet klíčů a přibývá risk kompromitace.

Kvůli takovým obavám přišli Whitfield Diffie a Martin Hellman v roce 1976 s revolučním nápadem, asymetrickou kryptografií, kde každý z účastníků má svůj vlastní *privátní klíč*, který s nikým nesdílí. Všechny strany, i potenciální útočník, znají několik informací, které jsou známy jako *veřejné parametry*. Obě komunikující strany za pomoci veřejných informací tajně transformují svůj privátní klíč a výsledek, který budeme nazývat *veřejným klíčem*, publikují. Oba účastníci vezmou veřejný klíč toho druhého a provedou s ním ty samé tajné kroky závisící na jejich privátním klíči. Podstatou takové výměny je, že na jejím konci získají obě původní strany netriviální informaci, tedy informaci takovou, že žádná třetí strana ji nedokáže snadno uhodnout, za pomoci níž poté mohou společnou komunikaci šifrovat a nikdo jiný již jejich zprávy neuvidí. Předpokládá se, že pouze ze znalosti veřejného klíče je pro každou další partii těžké replikovat klíč privátní a že pole možných sdílených informací je obrovské. Vyhneme se tak přímočarým řešením hrubou silou.

Pojďme se podívat na právě protokol, který Diffie a Hellman navrhli. Budeme o něm dále mluvit jako o *Diffie-Hellmanově výměně*. Je založena na problému *diskrétního logaritmu* prvku $a \in \mathbb{Z}_p \setminus \{0\}$. Tento problém po nás ze znalosti primitivního kořene g modulo p žádá najít k , že $g^k = a$ v \mathbb{Z}_p .

-i tu nějak hezky typeset algoritmus

Závěr

zu ende

Literatura

- [1] BENEŠ, Petr: *Zákony Reciprocity*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2010.
- [2] DECHENNE, Spencer. The Ramanujan-Nagell Theorem: Understanding the Proof. Dostupné z: <http://buzzard.ups.edu/courses/2013spring/projects/spencer-ant-ups-434-2013.pdf>
- [3] DOLEŽÁLEK, Matěj. Pellova rovnice a kvadratické okruhy. In: PraSe, Organizátoři. PraSe Sborníček 2019 [online]. Sklené, 2019. Dostupné z: <https://prase.cz/soustredeni/sbornik.php?sous=47>.
- [4] HRNČIAR, Maroš: *Řešení diofantických rovnic rozkladem v číselných tělesech*. Diplomová práce. Praha: 2015.
- [5] HUDEC, Pavel. Odmocniny z jedničky. In: iKS, Organizátoři. iKS Sborníček 2019 [online]. Kunžak, 2019. Dostupné z: <http://iksko.org/files/sbornik8.pdf>.
- [6] KUŘIL, Martin: *Základy teorie grup*.
- [7] LENSTRA JR, Hendrik W.: *Solving the Pell Equation*. 2002.
- [8] MARCUS, Daniel A.: *Number fields*. New York: Springer-Verlag, 1977.
- [9] PERUTKA, Tomáš: *Vyjadřování prvočísel kvadratickými formami*. Středoškolská odborná činnost. Brno: Masarykova univerzita, 2017.
- [10] PERUTKA, Tomáš: *Užití dekompoziční grupy k důkazu zákona kvadratické reciprocity*. Středoškolská odborná činnost. Brno: Masarykova univerzita, 2018.
- [11] PUPÍK, Petr: *Užití grupy tříd ideálů při řešení některých diofantických rovnic*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2009.
- [12] RACLAVSKÝ, Marek. *Racionální body na eliptických křivkách*. Diplomová práce. Praha, 2014.
- [13] ROSICKÝ, Jiří: *Algebra*. Brno: Masarykova univerzita, 2002.

- [14] WASHINGTON, Lawrence C.: *Elliptic Curves: Number theory and cryptography*. Maryland, 2008.
- [15] iKS - mezinárodní korespondenční seminář [online]. Dostupné z: iksko.org.